

اعتباریابی پرسشنامه احساس غربت در دانشجویان

Validation of Utrecht Homesickness Scale in Students

تاریخ پذیرش: ۸۷/۴/۱۸

تاریخ دریافت: ۸۷/۲/۷

Ejei, J. Ph.D, Dehghani, M. Ph.D,
Ganjavi, A. B.Sc, Khodapanahi, M.K. Ph.D

دکتر جواد اژه‌ای^{*}، دکتر محسن دهقانی^{*}،
آناهیتا گنجوی^{**}، دکتر محمد کریم خدایپناهی^{***}

Abstract

Introduction: Each year many students leave their homes to enter university. While the new life gives them new opportunities, at the same time it encounters them with challenges and stressful situations. One of the consequences of these challenges is homesickness. The first step in studying this phenomenon in Iranian university students is to have a valid and reliable instrument. The present study aims at validating homesickness scale.

Method: After translating the 45-item Utrecht Homesickness Scale and checking its credibility by several experts, 360 freshmen ($f=210$) were selected randomly from Shahid Beheshti University dormitories and completed the scale.

Results: Exploratory factor analysis was applied in order to analyze the data, which resulted in the Persian form of homesickness scale consisting 36 items. Despite the reduction of items, the constructions remained the same as original scale.

Conclusion: The present study is conducted in order to validate homesickness scale in students living in dormitories. A 36-item scale was extracted which justifies 52.5% of the variance. Although 9 items were removed from Persian form, the number of factors remained the same as original form.

Keywords: homesickness, homesickness scale, students, stress

چکیده

مقدمه: هر ساله دانشجویان زیادی خانه را به قصد ورود به دانشگاه ترک می‌کنند. این امر به همان اندازه که برای فرد فرصت‌های جدید به همراه می‌آورد، وی را با چالش‌ها و فشارهایی مثل احساس غربت روبرو می‌کند. مطالعه این پدیده در جامعه دانشجویی ایران نیازمند ابزاری برای سنجش است. پژوهش حاضر به منظور اعتباریابی پرسشنامه احساس غربت انجام شده است.

روش: پرسشنامه ۴۵ ماده‌ای احساس غربت (UHS) ترجمه و توسط متخصصین تایید و روی ۳۶۰ دانشجوی دانشگاه شهید بهشتی (۲۱۰ دختر) که با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای نسبی انتخاب شده بودند، اجرا شد.

یافته‌ها: داده‌های به دست آمده مورد تحلیل عاملی اکتشافی قرار گرفت و نهایتاً فرم فارسی پرسشنامه احساس غربت با ۳۶ ماده به دست آمد. اگرچه تعداد ماده‌ها کاهش یافته است ولی تعداد سازه‌ها همانند نسخه اصلی پنج سازه می‌باشد.

نتیجه‌گیری: پژوهش حاضر به منظور اعتباریابی ابزار سنجش احساس غربت در دانشجویان خوابگاهی صورت گرفته است. پرسشنامه احساس غربت با ۳۶ ماده و پنج سازه استخراج گردید که قادر به توجیه ۵۲/۵ درصد واریانس می‌باشند. اگرچه نه ماده در تحلیل عوامل فرم فارسی از اصل پرسشنامه کنار گذاشته شد، اما تعداد سازه‌ها مطابق با یافته‌های قبلی است.

واژه‌های کلیدی: احساس غربت، پرسشنامه احساس غربت، دانشجویان، استرس

✉ **Corresponding author:** Tehran

University, Tehran, I.R. IRAN.

E-mail: ejei@iranapsy.ir

✉ **نویسنده مسئول:** استادیار دانشگاه تهران، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی

* استادیار پژوهشکده خانواده دانشگاه شهید بهشتی

** دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی کودک و نوجوان، پژوهشکده

خانواده دانشگاه شهید بهشتی

*** استاد دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید بهشتی

مقدمه

هر ساله دانشجویان زیادی خانه را به قصد ورود به دانشگاه ترک می‌کنند. این امر به همان اندازه که برای فرد فرصت‌های جدید به همراه می‌آورد، وی را با چالش‌ها و عوامل تنش‌زا نیز روبرو می‌کند که به نحوی اجتناب‌ناپذیر با چنین انتقالی همراهند. به طور اخص عوامل به ستوه‌آورنده هیجانی، تنیدگی‌زاهای اجتماعی^۱ نامیده می‌شوند که یکی از آنها احساس غربت نسبت به دیار، خانواده و دوستانی است که در اثر نقل مکان ترک شده‌اند [۱، ۲]. پدیده احساس غربت عبارتست از وضعیت پیچیده شناختی، انگیزشی و هیجانی خاصی که با اشتغالات ذهنی فراوان در مورد محیط قبلی و تمایل به بازگشت به سمت آن همراه است و معمولاً با خلق افسرده و علائم مختلف روانی-تنی تجربه می‌شود [۳]. فیشر [۴] و فن فلیت [۵] اظهار می‌دارند که در مجموع ۵۰ الی ۷۰ درصد افراد حداقل یکبار در عمر خویش احساس غربت را تجربه کرده‌اند. بین ۳۰ الی ۶۰ درصد دختران و پسران دانشجوی انگلیسی در طول سال اول در دانشگاه دچار احساس غربت می‌شوند [۸، ۷، ۶]. برت [۹] و لو [۱۰] این پدیده را در گروهی از دانشجویان سال اول استرالیایی و چینی بررسی کردند و دریافتند که همگی به درجاتی از احساس غربت مبتلا بودند. همچنین کاردن و فیشت [۱۱] در مطالعه خود دریافتند که ۱۹ درصد دانشجویان آمریکایی و ۷۷ درصد دانشجویان ترکیه‌ای در سال اول می‌توانستند در رده مبتلایان به احساس غربت قرار گیرند. گرچه بسیاری از دانشجویان به سادگی به این مسئله اعتراف نمی‌کنند، اما ۶۰ الی ۷۰ درصد افرادی که برای گرفتن اقامت در دانشگاه نقل مکان می‌کنند، دچار آن می‌شوند [۱۲] که از این عده ۷ الی ۱۰ درصد به انواع شدیدی از احساس غربت مبتلا می‌گردند [۱۳].

در ارتباط با تفاوت در میزان شیوع در بین دو جنس نتایج تحقیقات حاکی از برابری بروز احساس غربت در دو جنس مونث و مذکر است. بروین و همکاران [۶] در دانشجویان دختر و پسر به میزان مشابهی از احساس غربت دست یافتند. این نتیجه توسط فیشر نیز در نمونه‌های مختلف تایید شد

[۸، ۷]. در مجموع، اگرچه تفاوت‌هایی در شیوع احساس غربت گزارش شده است، اما احساس غربت پدیده‌ای شایع در جمعیت دانشجویی است و بررسی آن ضروری به نظر می‌رسد [۱].

به علاوه، در شرایط تحصیلی، احساس غربت شدید در بین نوجوانان و جوانان می‌تواند منجر به مشکلات تحصیلی [۹]؛ حواس‌پرتی [۷]؛ عزت نفس پایین [۱۴] و یا افکار و رفتارهای وسواسی [۷] گردد. بنابراین توجه به این پدیده و بررسی آن می‌تواند در پیشگیری از موارد مذکور موثر واقع شود.

به منظور بررسی این پدیده، مولفین مختلف ابزارهای متفاوتی را تدوین و به کار گرفته‌اند [۱۶، ۱۳، ۴]، اما در هیچیک از این ابزارها، مفاهیم نظری کلیدی که پدیده احساس غربت بر اساس آنها تبیین می‌شود، در نظر گرفته نشده و به طور دقیق مورد سنجش قرار نگرفته‌اند. تنها ابزاری که بر پایه قالب‌های نظری که احساس غربت را توجیه می‌کنند، تدوین شده، پرسشنامه ۴۵ ماده‌ای فن فلیت [۵] می‌باشد. این ابزار بر اساس الگوی فرایند دوگانه^۲ استروپ و شات [۱۷] تدوین شده است و به نحوی همه‌جانبه و دقیق پدیده احساس غربت و مولفه‌های آن را در قالب نظری تبیین می‌کند. این الگو احساس غربت را از دیدگاه نظریه‌های استرس شناختی [۱۸] و دلبستگی [۱۹] به نحوی موازی توصیف می‌کند.

نظریه استرس شناختی پیشنهاد می‌کند که عوامل پیشاینده (موقعیتی و فردی) به واسطه عوامل میانجی شناختی (ارزیابی و مقابله) منجر به پیامدهای آنی و بلندمدتی می‌شوند. بر این اساس، ترک خانه منجر به برهم خوردن تعادل میان منابع فردی و مطالبات موقعیت جدید می‌گردد، سپس فرد به ارزیابی این عدم تعادل (مشکل در سازش) می‌پردازد و در صورت تلقی تهدید، دست به مقابله می‌زند. اگر مقابله موفقیت‌آمیز صورت نگیرد (مثلاً نشخوار فکری در مورد محیط قبلی)، پیامدهای آنی که همان علائم احساس غربت (احساس تنهایی) هستند به وجود می‌آیند و در صورت ادامه یافتن احساس غربت، آثار بلندمدت آن، یعنی افسردگی و اضطراب

2 Utrecht Homesickness Scale

3 Dual Process Model (DPM)

1 Social stressors

را خواهیم داشت [۵].

روش

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری مورد بررسی در این پژوهش عبارت است از کلیه دانشجویان خوابگاهی سال اول که در سال تحصیلی ۸۵-۸۶ در خوابگاههای دانشگاه شهید بهشتی ساکن بودند. در این تحقیق نمونه‌ای بالغ بر ۳۶۰ دانشجو (۲۱۰ دختر) با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای نسبی انتخاب شدند. بدین ترتیب که پس از تهیه فهرست کلیه خوابگاههای دانشگاه شهید بهشتی، از هر یک بنا بر تعداد کل دانشجویان آن خوابگاه و تعداد کل دانشجویان، نمونه‌ای به تصادف انتخاب شد. یکی از نقطه نظرات مطرح در حجم نمونه در تحلیل عاملی عبارتست از اینکه از آنجا که اساس این روش بر همبستگی است لذا تعداد حداقل ۱۰۰ الی ۲۰۰ آزمودنی برای هر منظوری کافی می‌باشد. همچنین توصیه شده است که حداقل حجم نمونه برابر با ۵ الی ۱۰ آزمودنی برای هر ماده باشد [۲۴]. بنابراین این تحقیق بر روی نمونه‌ای ۳۶۰ نفری اجرا گردید.

ابزار

پرسشنامه احساس غربت

پرسشنامه احساس غربت مقیاسی ۴۵ ماده‌ای است که حاوی ۵ عامل می‌باشد و توسط فن‌فلیت (۲۰۰۱) ساخته شده است. این پنج عامل عبارتند از: ۱- دل‌تنگی برای خانواده ۲- احساس تنهایی ۳- دل‌تنگی برای دوستان ۴- مشکلات در سازش ۵- نشخوار فکری در مورد خانه. ضریب آلفای کرونباخ در نمونه ۴۳۹ نفری فن‌فلیت [۵] برای هر یک از عوامل بالا به ترتیب عبارت است از: ۰/۹۰، ۰/۸۵، ۰/۸۷، ۰/۸۸ و ۰/۸۰ که همگی نمایانگر ثبات درونی بالای این پرسشنامه هستند. در ضمن این پرسشنامه حاوی ۳ ماده تکمیلی نیز می‌باشد که دو ماده اول (۴۶ و ۴۷) فراوانی تجربه احساس غربت را در موقعیت کنونی و در گذشته و ماده آخر [۴۸] شدت احساس غربت را می‌سنجد.

پرسشنامه مذکور نخست توسط مولفین به زبان فارسی ترجمه شد و پس از تایید صحت ترجمه، سهولت خواندن

از سوی دیگر در نظریه دل‌بستگی فرض بر آن است که به واسطه روابط ابتدایی مراقب اولیه و کودک نوعی پیوند بین آن دو صورت می‌گیرد که هادی ایجاد و حفظ پیوندهای هیجانی آنی خواهد بود [۲۰]. بالبی [۱۹] معتقد است که در صورت احساس تهدید و در دسترس نبودن چهره‌های دل‌بستگی فرد دچار اضطراب می‌شود. در مورد احساس غربت، ترک خانه به نحوی می‌تواند از دست دادن چهره‌های دل‌بستگی به شمار آید و یک سوگ کوچک^۴ حاصل گردد [۲۱]. در اینجا فرد احساس تهدید می‌کند و در صورتی که با این از دست دادن کنار نیاید دچار اضطراب جدایی و نهایتاً احساس غربت می‌گردد. در قالب الگوی فوق، فرد می‌بایست با نوسان بین دو عامل تنش‌زای از دست دادن چهره‌های دل‌بستگی و مقابله با آن و بر هم خوردن تعادل میان مطالبات محیطی و منابع فردی (سازش‌یافتگی) کنار بیاید [۲۱].

در مجموع یک ابزار مناسب برای ارزیابی احساس غربت می‌باید حاوی این مؤلفه‌ها باشد: ادراک از دست دادن چهره‌های حمایتگر (اعم از خانواده و دوستان)، ادراک مطالبات محیطی افزایش یافته (مسئله سازش)، مقابله نامؤثر (نشخوار فکری) و شرایط هیجانی متعاقب (احساس تنهایی). فن‌فلیت [۵] در پرسشنامه خود به تمامی این حیطه‌ها پرداخته است. با توجه به تعداد روزافزون دانشجویانی که برای ادامه تحصیل به شهرهای دیگر نقل مکان می‌کنند، بررسی این پدیده ضروری به نظر می‌رسد و نخستین گام در جهت مطالعه این پدیده در جامعه دانشجویی ایران داشتن ابزاری است که بتوان توسط آن ابعاد متفاوت این پدیده را سنجید. در این تحقیق قصد داریم به انطباق و اعتباریابی پرسشنامه احساس غربت در جامعه دانشجویی ایرانی بپردازیم.

به علاوه، از آنجا که چندین پژوهش به وجود روابط تنگاتنگ میان احساس غربت و افسردگی، اضطراب و استرس اشاره کرده‌اند [۲۳، ۲۲، ۵]، لذا در پژوهش حاضر از این سه پدیده اخیر به منظور بررسی اعتبار همگرایی پرسشنامه احساس غربت استفاده شده است.

بارتلت با درجه آزادی ۹۹۰ در سطح $p=0/001$ معنادار، و آزمون KMO معادل $0/932$ به دست آمد و بنابراین داده‌ها برای اجرای تحلیل عاملی متناسب هستند.

۴۵ ماده پرسشنامه احساس غربت توسط تحلیل عاملی اکتشافی با روش تحلیل مولفه اصلی^۶ مورد بررسی قرار گرفت. نقطه برش انتخاب شده در این تحلیل ۳۰ صدم انتخاب شد. بدین ترتیب، ۶ عامل حاصل شد، اما از آنجا که آخرین ارزش آیگن^۷ مقدار قابل توجهی به واریانس اضافه نکرد و همچنین نمودار اسکری^۸ از آن دفاع نمود، راه حل ۵ عاملی مورد آزمون قرار گرفت. همانطور که جدول ۱ نشان می‌دهد پنج عامل موجود با ارزش آیگن بالای یک در مجموع قادر به توجیه $52/5$ درصد واریانس می‌باشند.

جدول ۲ ماتریس چرخشی با روش واریماکس مولفه‌ها را نشان می‌دهد. در اینجا به دلیل داشتن بارهای مضاعف در برخی ماده‌ها، نقطه برش از ۳۰ به 45 افزایش داده شد تا عوامل با بارهای مضاعف حذف شوند و این مشکل رفع گردد. در نهایت ۳ ماده (۳۳، ۴۳، ۴۴) با بارهای مضاعف همچنان باقی ماند که بار عاملی آنها روی یک عامل بسیار بالا و روی عامل دیگر بسیار پایین بود، لذا حذف نشدند و در عاملی قرار گرفتند که روی آن با وزن بالا بار شده بودند. در ضمن، ۶ ماده (۳۶، ۲، ۲۵، ۳۴، ۳۹، ۲۷) در هیچ عاملی جای نگرفته و حذف شدند. نهایتاً ۳۶ ماده از ۴۵ ماده باقی ماند.

با بررسی محتوای عوامل با نظر سه متخصص دیگر، عامل اول "دلتنگی برای خانواده" نامیده شد. این عامل حاوی ۱۰ ماده است که به مفاهیم دلتنگی برای خانه و خانواده مرتبطند (۲۴، ۲۶، ۲۱، ۱۳، ۱۴، ۴۰، ۴۱، ۱۹، ۲۲، ۲۳). عامل دوم به دلیل محتوای آن که عبارت است از فکر کردن زیاد به گذشته، "میل برگشت به موطن" نامیده شده است. این عامل نیز حاوی ۱۰ ماده است (۳۱، ۳۳، ۴۳، ۴۴، ۳۰، ۳۲، ۳۵، ۳۷، ۴۲، ۴۵). سومین عامل به مسئله سازش‌یافتگی موقیعت جدید مرتبط است، لذا "سازگاری" نامیده شده است و متشکل از ۸ ماده است (۳، ۴، ۱، ۹، ۱۲، ۶، ۲۸، ۵). ماده‌های عامل

و فهم ماده‌ها توسط ۷ متخصص مجدداً پرسشنامه فارسی توسط گروهی دیگر از متخصصین به زبان انگلیسی برگردانده شد و مشابهت دو متن انگلیسی مورد تایید قرار گرفت. در نهایت، پرسشنامه نهایی فارسی (حاوی ۴۵ ماده اصلی و ۳ ماده تکمیلی) برای انجام تحلیل‌های بعدی در اختیار نمونه‌ای ۳۶۰ نفری قرار گرفت.

پرسشنامه افسردگی، اضطراب، استرس^۵ (DASS)

پرسشنامه DASS مقیاسی ۴۲ ماده‌ای است که توسط لویباند و لویباند [۲۵] ساخته شده است. این پرسشنامه حاوی سه عامل اضطراب، افسردگی و استرس است. کرافورد و هنری [۲۶] ضریب آلفای کرونباخ را برای سه عامل این مقیاس به ترتیب $0/89$ ، $0/94$ و $0/93$ برآورد کرده‌اند. روایی همزمان این پرسشنامه در مطالعه افضلی [۲۷] روی ۴۰۰ دانش‌آموز دبیرستانی، به ترتیب برای سه عامل افسردگی، اضطراب و استرس عبارت بود از $0/84$ ، $0/83$ و $0/75$. در ضمن در این مطالعه، همسانی درونی عوامل مذکور بدین ترتیب بود: $0/94$ ، $0/85$ و $0/87$. از آنجا که پیامدهای بلند مدت و شدید احساس غربت عبارتند از افسردگی و اضطراب لذا در این تحقیق به منظور بررسی اعتبار همگرایی پرسشنامه احساس غربت از مقیاس DASS و همبستگی عوامل آن با پنج عامل پرسشنامه احساس غربت استفاده شده است.

یافته‌ها

پس از اجرای پرسشنامه بر روی ۲۱۰ دختر و ۱۵۰ پسر با میانگین سنی $19/85$ ($SD = 1/98$) که همگی اولین سال تحصیلی خود را در دانشگاه سپری می‌کردند و در خوابگاه سکونت داشتند، تحلیل‌های آماری بر روی داده‌های حاصل از پرسشنامه‌ها انجام گرفت. نخستین گام در جهت اجرای تحلیل عاملی بر روی مجموعه‌ای از ماده‌ها، اجرای تست‌های KMO و بارتلت می‌باشد. بدین نحو که اگر آزمون‌های بارتلت و KMO به ترتیب معنادار و غیر معنادار باشند، شروط لازم برای کفایت نمونه و اجرای تحلیل عاملی مهیا است. آزمون

6 Principal Component Analysis
7 Eigenvalue
8 Scree Plot

5 Depression, Anxiety, Stress Scale (DASS)

جدول ۱- مجموع واریانس توجیه شده در پنج عامل احساس غربت

ارزش‌های آیین			مجموع‌های چرخشی مجذور بارها			شاخص‌ها
مجموع	درصد واریانس	تراکم درصدی	مجموع	درصد واریانس	تراکم درصدی	مولفه‌ها
۱۴/۱۷۶	۳۱/۵۰۲	۳۱/۵۰۲	۶/۶۵۳	۱۴/۷۸۵	۱۴/۷۸۵	دلتنگی برای خانواده
۴/۵۸۹	۱۰/۱۹۷	۴۱/۶۹۸	۵/۴۵۸	۱۲/۱۲۸	۲۶/۹۱۳	میل برگشت به موطن
۱/۹۰۷	۴/۲۳۷	۴۵/۹۳۶	۴/۸۷۴	۱۰/۸۳۲	۳۷/۷۴۵	سازگاری
۱/۵۷۳	۳/۴۹۶	۴۹/۴۳۲	۳/۴۶۲	۷/۶۹۳	۴۵/۴۳۸	احساس تنهایی
۱/۳۸۷	۳/۰۸۳	۵۲/۵۱۵	۳/۱۸۵	۷/۰۷۷	۵۲/۵۱۵	دلتنگی برای افراد و محیط آشنا

جدول ۲- ماتریس مولفه چرخشی برای پنج عامل احساس غربت

شماره ماده	۱	۲	۳	۴	۵
۴۲		۰/۴۸۲			
۴۵		۰/۴۶۰			
۳۴					
۳			۰/۷۶۶		
۴			۰/۷۳۴		
۱			۰/۶۸۲		
۹			۰/۵۹۶		
۱۲			۰/۵۴۸		
۶			۰/۵۳۱		
۳۸			۰/۵۳۱		
۲۸			۰/۴۹۷		
۵			۰/۴۹۳		
۱۰				۰/۷۵۳	
۷				۰/۷۰۸	
۸				۰/۶۷۷	
۱۱				۰/۶۰۷	
۳۹					
۲۰					۰/۵۴۴
۱۷					۰/۵۳۲
۱۸					۰/۵۳۱
۱۶					۰/۵۲۲
۲۷					

شماره ماده	۱	۲	۳	۴	۵
۲۴	۰/۸۳۶				
۲۶	۰/۸۰۵				
۲۱	۰/۷۷۶				
۱۳	۰/۷۳۴				
۱۴	۰/۶۰۸				
۴۰	۰/۶۰۵				
۴۱	۰/۵۹۲				
۱۹	۰/۵۴۵				
۲۲	۰/۴۸۹				
۲۳	۰/۴۶۸				
۱۵	۰/۴۶۴				
۳۶					
۲					
۲۵					
۳۱		۰/۶۹۴			
۳۳		۰/۶۵۷			
۴۳		۰/۶۳۷			
۴۴		۰/۶۲۹			
۳۰		۰/۶۲۵			
۳۲		۰/۶۱۴			
۲۹		۰/۵۵۵			
۳۵		۰/۵۳۰			
۳۷		۰/۵۲۷			

عامل "دلتنگی برای دوستان" قرار دارد، بقیه عوامل همگی با پرسشنامه اصلی مشترک می‌باشند. در عامل "سازگاری" نیز تنها ماده ۵ در پرسشنامه اصلی در عامل "نشخوار فکری" قرار دارد و مابقی مواد مشترک می‌باشند. در دو عامل "احساس تنهایی" و "دلتنگی برای افراد و محیط آشنا" نیز همه مواد مطابق پرسشنامه اصلی هستند. پس از به دست آمدن مواد موجود در هر عامل، ضرایب آلفای

چهارم در ارتباط با احساس انزوا هستند و این عامل "احساس تنهایی" نامیده شده است و حاوی ۴ ماده می‌باشد (۱۰، ۷، ۸، ۱۱). نهایتاً عامل پنجم "دلتنگی برای افراد و محیط آشنا" نامیده شده است که این عامل نیز از ۴ ماده تشکیل شده است (۲۰، ۱۷، ۱۸، ۱۶). لازم به ذکر است که در عامل "دلتنگی برای خانواده" به جز ماده ۱۴ و در عامل "میل برگشت به موطن" به جز مواد ۴۳، ۴۴ و ۴۵ که در پرسشنامه اصلی در

جدول ۳- آزمون t برای مقایسه عوامل پنجگانه احساس غربت در دختران و پسران

عوامل	شاخص‌ها	N	میانگین	انحراف استاندارد	آزمون t برای برابری میانگین‌ها		
					t	درجه آزادی	معناداری (دو دامنه)
دلتنگی برای خانواده	مذکر	۱۵۰	۳۲/۶۹	۷/۸۶۶	۳۵۸	-۷/۶۳۲	۰/۰۰۱
	مونث	۲۱۰	۳۹/۰۶	۷/۷۶۶			
میل برگشت به موطن	مذکر	۱۵۰	۲۲/۷۵	۷/۹۴۸	۳۵۸	-۲/۶۱۴	۰/۰۰۹
	مونث	۲۱۰	۲۵/۱۸	۹/۲۱۵			
سازگاری	مذکر	۱۵۰	۱۹/۲۷	۵/۴۵۱	۳۵۸	-۲/۴۳۵	۰/۰۱۵
	مونث	۲۱۰	۲۰/۸۸	۷/۱۱۸			
احساس تنهایی	مذکر	۱۵۰	۸/۱۹	۳/۲۷۲	۳۵۸	-۲/۹۴۹	۰/۰۰۳
	مونث	۲۱۰	۹/۳۶	۴/۲۴۲			
دلتنگی برای افراد و محیط آشنا	مذکر	۱۵۰	۱۲/۸۰	۳/۳۵۶	۳۵۸	-۳/۹۸۶	۰/۰۰۱
	مونث	۲۱۰	۱۴/۲۵	۳/۴۴۶			

جدول ۴- نقاط درصدی به تفکیک دو جنس

جنسیت	مذکر	مونث
نقاط درصدی	۶۹/۱۰	۷۷
	۷۴/۲۰	۸۷
	۸۵/۳۰	۹۴/۳۰
	۹۰	۱۰۲
	۹۵	۱۰۸
	۹۹	۱۱۵
	۱۰۳/۴۰	۱۲۳
	۱۱۵/۸۰	۱۳۲
	۱۲۵	۱۴۴

گرفت. همانطور که جدول ۵ نشان می‌دهد، تمامی عوامل احساس غربت در سطح $p=0/01$ همبستگی معناداری با اضطراب، استرس و افسردگی دارند. اگرچه همبستگی نسبتاً پایین این سه سازه با دو سازه "دلتنگی برای خانواده" و "دلتنگی برای افراد و محیط آشنا" می‌تواند تا حدودی از اعتبار همگرایی سازه‌های پرسشنامه احساس غربت بکاهد اما در مجموع سازه‌ها در سطح معناداری از همبستگی با یکدیگر قرار دارند.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر به منظور اعتباریابی ابزار سنجش احساس غربت در دانشجویان خوابگاهی صورت گرفته است. امروزه

کرونباخ آنها محاسبه شد که برای پنج عامل "دلتنگی برای خانواده"، "میل برگشت به موطن"، "سازگاری"، "احساس تنهایی" و "دلتنگی برای افراد و محیط آشنا" عبارت است از ۰/۹۰، ۰/۸۹، ۰/۸۵، ۰/۸۴، و ۰/۶۹.

در ضمن، طبق داده‌های توصیفی بیش از ۵۰ درصد نمونه، گاهی تا اکثر مواقع دچار تجربه احساس غربت شده بودند و نیز به لحاظ شدت، بیش از ۷۰ درصد آنها شدت این تجربه را بین متوسط تا خیلی شدید درجه‌بندی کردند.

میانگین تمامی پنج عامل احساس غربت در دختران بیشتر از پسران و این تفاوت معنادار است و در عامل نخست، یعنی دلتنگی برای خانواده بیشتر از سایر موارد است (جدول ۳).

جدول ۴ به بررسی نقاط درصدی به تفکیک در دو جنس می‌پردازد. از آنجا که میانه در دو جنس مذکر و مونث به ترتیب ۹۵ و ۱۰۵ و انحراف استاندارد به ترتیب ۲۱ و ۲۵ می‌باشد لذا نمره احساس غربت یک انحراف استاندارد بالاتر از میانه به عنوان نقطه برش در نظر گرفته شده و در حد شدید و خیلی شدید و قابل توجه به لحاظ بالینی می‌باشد. نقاط برش در دو جنس مذکر و مونث به ترتیب برابر است با ۱۱۶ و ۱۳۰.

جهت بررسی اعتبار همگرایی پرسشنامه احساس غربت همبستگی موجود بین عوامل پنجگانه احساس غربت و عوامل سه‌گانه اضطراب، استرس و افسردگی مورد بررسی قرار

واریناس بودند، اما در مطالعه حاضر این میزان عبارت است از ۵۲/۵ درصد. یکی از دلایل این کاهش مربوط به این است که در مطالعه اصلی ۴ ماده با بیشترین بار عاملی محاسبه شده‌اند. ولی در مطالعه حاضر تمامی ماده‌ها در محاسبه وارد شده‌اند. در ضمن، این احتمال وجود دارد که تفاوت‌های فرهنگی و جمعیت‌شناختی تا حدی مسئول این تفاوت باشد که نیاز به مطالعه آن در نمونه‌های دیگر می‌باشد. با این وجود، تمامی پنج عامل در مطالعه حاضر از ثبات درونی خوبی برخوردارند و میزان ضریب آلفای آنها تقریباً برابر با مطالعه اصلی است، به جز عامل "دلتنگی برای افراد و محیط آشنا" که ضریب آلفا در این عامل کمتر است.

در پژوهش حاضر ۹۳/۶ درصد دانشجویان درجاتی از احساس غربت را تجربه کرده بودند که از این عده ۴۴/۷ درصد در اغلب یا اکثر مواقع دچار احساس غربت بودند. بنابراین درصد ابتلا به این پدیده در یک نمونه ایرانی نیز همانند نمونه‌های مطالعات غیر ایرانی بالاست.

یکی از تفاوت‌های نتایج پژوهش حاضر در مقایسه با تحقیقات قبلی، تفاوت معنادار در تمامی پنج عامل احساس غربت در دو

نقل مکان بیش از آنکه یک استثنا باشد به بخشی از زندگی روزمره با پیامدهای خاص خود مبدل شده که یکی از این پیامدها احساس غربت است. تحقیقات متعددی وجود احساس غربت را در دانشجویان جوامع و فرهنگ‌های مختلف نشان داده‌اند. برای مثال، برت [۹]، لو [۱۰] و کاردن و فیشت [۱۱] در مطالعات خود همگی وجود احساس غربت را در دانشجویان ممالک استرالیا، چین، و آمریکا و ترکیه تایید کردند. از آنجا که در ایران طی چندین سال اخیر تعداد زیادی از دانشجویان به شهرهای سراسر کشور نقل مکان می‌کنند، لذا احتمال ابتلای آنان به این پدیده بالا است و بررسی آن حائز اهمیت می‌باشد. به نظر می‌رسد یکی از مهمترین مسائل مطرح در بررسی هر پدیده وجود ابزاری مناسب جهت سنجش آن پدیده است. در ایران پرسشنامه اعتباریابی شده‌ای برای سنجش احساس غربت وجود ندارد، لذا در این تحقیق پرسشنامه احساس غربتی که توسط فن‌فلیت [۵] و بر پایه نظریه‌های تبیین‌کننده احساس غربت ساخته شده است مورد اعتباریابی در جامعه دانشجویی ایرانی قرار گرفته است. در مطالعه فن‌فلیت [۵] عوامل پنجگانه این پرسشنامه قادر به توجیه ۷۳ درصد

جدول ۵: ضرایب همبستگی پیرسون بین عوامل پنجگانه احساس غربت و عوامل سه‌گانه اضطراب، استرس و افسردگی

عوامل	دلتنگی برای خانواده	میل برگشت به موطن	سازگاری	احساس تنهایی	دلتنگی برای افراد و محیط آشنا	افسردگی	اضطراب
میل برگشت به موطن	۰/۶۳۶**						
سازگاری	۰/۴۰۷**	۰/۶۰۷**					
احساس تنهایی	۰/۱۵۱**	۰/۳۶۷**	۰/۵۷۳**				
دلتنگی برای افراد و محیط آشنا	۰/۶۲۷**	۰/۵۷۴**	۰/۴۰۸**	۰/۲۴۶**			
افسردگی	۰/۱۳۶**	۰/۴۰۹**	۰/۵۱۹**	۰/۶۱۱**	۰/۳۴۸**		
اضطراب	۰/۱۸۸**	۰/۴۲۸**	۰/۵۴۰**	۰/۵۰۳**	۰/۲۹۷**	۰/۷۴۱**	
استرس	۰/۲۲۳**	۰/۴۰۸**	۰/۵۴۶**	۰/۵۴۱**	۰/۳۰۰**	۰/۷۷۴**	۰/۷۷۴**

جنس مذکر و مونث است. در اینجا میزان احساس غربت در کلیه پنج عامل در دختران بیشتر از پسران است. این مسئله در مورد فراوانی تجربه و شدت احساس غربت نیز صدق می‌کند. از این رو به نظر می‌رسد بررسی بیشتر این پدیده در دانشجویان و جمعیت‌های در معرض دوری از خانواده‌ها با توجه به این تفاوت می‌تواند با یافته‌های جدید، و خاص کشور ما همراه باشد.

یکی دیگر از یافته‌های پژوهش حاضر، همبستگی معنادار تمامی عوامل پرسشنامه مذکور با سه عامل اضطراب، استرس و افسردگی است. این یافته‌ها مطابق با دستاوردهای نظریه استرس شناختی است [۱۸]، که ادعا می‌کند پیامدهای بلندمدت احساس غربت عبارتند از اضطراب، استرس و افسردگی. در واقع، احساس غربت به خودی خود یک اختلال به شمار نمی‌آید، اما در صورتیکه شدت و مدت آن زیاد باشد، مبدل به یک اختلال سازشی همراه با علائم افسردگی و روان‌تنی می‌شود [۳]. فن‌تیلبرگ و همکاران [۱] نیز در مطالعه خود یکی از ابعاد احساس غربت را بعد هیجانی دانسته‌اند و افراد مبتلا به احساس غربت را افرادی افسرده، مضطرب و تنها معرفی کرده‌اند که وجود همبستگی بالای سازه‌های پرسشنامه احساس غربت با عوامل افسردگی، استرس، و اضطراب را می‌تواند توجیه کند. بنابراین بررسی عوامل اضطراب، استرس و افسردگی با احساس غربت می‌تواند به نحوی نشانگر ثبات درونی پدیده اخیر باشد. در ضمن، شرایط ورود به دانشگاه و سازگاری با محیط جدید خود می‌تواند یک منبع فشارآور روانی باشد که قدرت انطباق و کنار آمدن با موقعیت‌های جدید را طلب می‌کند و فرد را دچار استرس می‌کند. با این همه، بر اساس نتایج این مطالعه، تمامی عوامل احساس غربت بیشترین همبستگی را با استرس دارند، به جز دو عامل "میل برگشت به موطن" و "احساس تنهایی". عامل "میل برگشت به موطن" بیشترین همبستگی را با اضطراب داشت که این یافته با ادبیات تحقیق هماهنگ است، زیرا این عامل با نشخوار فکری مرتبط است، مکانیزمی که فرد به هنگام دچار شدن به اضطراب و به منظور کاهش آن، استفاده می‌کند. عامل "احساس تنهایی" نیز بیشترین

همبستگی را با افسردگی داشت. بر طبق این نتایج، بررسی احساس غربت و چگونگی جلوگیری از مزمن شدن و مبدل گشتن آن به نشانگان افسردگی و اضطراب ضروری به نظر می‌رسد و می‌تواند یکی از زمینه‌های تحقیقات آتی باشد، زیرا یکی از مشکلات اساسی که در اثر مبدل شدن احساس غربت به نشانگان مذکور رخ می‌دهد مواجه شدن دانشجویان با مشکلات تحصیلی است [۲۸، ۹]، حال آنکه این افراد اساساً به دلیل پیشرفت تحصیلی نقل مکان کرده‌اند و بدین ترتیب نتیجه‌ای معکوس و آسیب‌زا به دست خواهد آمد. در مجموع سازه‌های "سازگاری" و "احساس تنهایی" بیشترین همبستگی را با سازه‌های سه‌گانه اضطراب، استرس و افسردگی دارند و این تا حدودی نشانگر اعتبار همگرایی پرسشنامه احساس غربت است، اما به دلیل همبستگی پایین سه سازه مذکور با سازه‌های "دلتنگی برای خانه" و "دلتنگی برای افراد و محیط آشنا" باید در تفسیر نتایج احتیاط کرد و پیشنهاد می‌شود که در تحقیقات آتی از شاخص‌های دیگری برای سنجش حالات خلقی استفاده شود.

علی‌رغم یافته‌های به دست آمده، در تعمیم آنها می‌بایست احتیاط کرد. ابتدا نمونه جمع‌آوری شده از یک دانشگاه دولتی و دانشجویان ساکن در خوابگاه گرفته شده است. پیشنهاد می‌شود در مطالعات بعدی از دانشگاه‌های متفاوت و نیز دانشجویان ساکن در خوابگاه و خارج از خوابگاه استفاده شود. احتمال دارد وضعیت سایر جمعیت‌های در معرض غربت با نتایج این مطالعه متفاوت باشد. به عنوان مثال جوانانی که به خدمت سربازی اعزام می‌شوند، از آنجا که این دو گروه با یکدیگر تفاوت‌های تحصیلی و جمعیت‌شناختی دارند، مقایسه آنها در مطالعات آتی می‌تواند نتایج جالب توجهی در این خصوص ارائه کند.

از نتایج این تحقیق و مطالعات انجام گرفته روی غربت می‌توان جهت شناسایی افراد در معرض خطر آشفته‌گی روانی در دانشگاه که با افت عملکرد تحصیلی و اجتماعی همبستگی قابل توجهی دارد، استفاده کرد تا اقدامات به موقع برای مداخله جهت کنترل فشار روانی و پیشگیری از اقدامات مخرب از قبیل خودکشی صورت پذیرد.

پرسشنامه احساس غربت فارسی (HS-F) * و نمره‌گذاری زیرمقیاس‌ها (استفاده با ذکر منبع آزاد است)

خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کمی	هرگز	
					۱. دشواری در سازگار شدن با یک موقعیت جدید.
					۲. داشتن احساسی ناخوشایند در یک موقعیت جدید.
					۳. احساس سردرگمی کردن در یک موقعیت جدید.
					۴. رویاپردازی در مورد یک موقعیت قدیمی.
					۵. اضطراب داشتن از این بابت که دوستی نتواند بلافاصله به کمک بیاید.
					۶. احساس انزوا کردن در دنیا.
					۷. احساس تنهایی کردن.
					۸. دشواری در پذیرش امور روزمره جدید.
					۹. احساس اینکه کسی مرا دوست ندارد.
					۱۰. احساس بی‌ریشگی کردن.
					۱۱. تنفر از یک مکان جدید.
					۱۲. داشتن شوق برای برگشت به خانه.
					۱۳. دل‌تنگی برای کسانی که به آنها اعتماد دارید و می‌توانید با آنها حرف بزنید.
					۱۴. داشتن شوق دیدن موقعیت‌های آشنا.
					۱۵. گشتن به دنبال چهره‌های آشنا.
					۱۶. دل‌تنگی برای دوست، نامزد یا همسر.
					۱۷. دل‌تنگ خانه قدیمی شدن.
					۱۸. دل‌تنگ غذاهای محلی شدن.
					۱۹. دل‌تنگ خانه شدن.
					۲۰. دل‌تنگ کارهای روزمره در خانه شدن.
					۲۱. دل‌تنگ شدن برای محیطی صمیمی و مورد اعتماد.
					۲۲. دل‌تنگ شدن برای خانواده.
					۲۳. دل‌تنگ شدن برای والدین.
					۲۴. دشواری در عادت کردن به رسوم جدید.
					۲۵. پشیمانی از تصمیم به ترک خانه.
					۲۶. فکر اینکه موقعیت و زمان قدیمی بهتر از موقعیت و زمان جدید و فعلی بود.
					۲۷. همواره به گذشته فکر کردن.
					۲۸. اغلب میل برگشت به دیار قدیمی خود.
					۲۹. همواره در آرزوی این بودن که همه چیز طبق معمول و رسوم پیش بود.
					۳۰. راحت‌تر بودن در موقعیت قدیمی نسبت به موقعیت جدید.
					۳۱. به هنگام سختی خواهان تماس داشتن با خانواده بودن.

خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کمی	هرگز	
					۳۲. احساس اینکه خانواده دلتنگ شماست.
					۳۳. وقتی از خواب بیدار می‌شوید دوست دارید در موقعیت قدیمی باشید.
					۳۴. دلتنگی برای عطر و بوی یک همسایه قدیمی.
					۳۵. دلتنگ نزدیکی و صمیمیت یک همسایه قدیمی بودن.
					۳۶. دلتنگ مغازه‌ها و کوچه و خیابان محله قدیمی بودن.
مشخص کنید:				هرگز	به ندرت
اغلب	اکثر مواقع	گاهی			
					۳۷. در ۴ هفته گذشته چقدر دلتنگ خانه شده‌اید؟
					۳۸. در گذشته چقدر دلتنگ خانه شده‌اید؟
مشخص کنید:				در مورد من	ضعیف
خیلی شدید	شدید	متوسط		صدق نمی‌کند	
					۳۹. در بدترین حالت با چه شدتی دلتنگ خانه شده‌اید؟

* Homesickness Scale-Farsi

نمره‌گذاری زیرمقیاس‌های پرسشنامه احساس غربت:

سوالات بر روی یک مقیاس لیکرت ۵ نمره‌ای قرار دارند. بدین ترتیب که آزمودنی با انتخاب هر یک از گزینه‌های هرگز، کمی، متوسط، زیاد، و خیلی زیاد به ترتیب ۱، ۲، ۳، ۴، و ۵ نمره کسب می‌کند. جهت به دست آوردن نمرات هر زیرمقیاس ماده‌های درج شده در مقابل هر یک می‌بایست با یکدیگر جمع شود. به منظور به دست آوردن نمره کلی احساس غربت، نمرات کلیه زیرمقیاس‌ها می‌بایست با هم جمع شوند.

دلتنگی برای خانواده: ۲۴، ۲۶، ۲۱، ۱۳، ۱۴، ۴۰، ۴۱، ۱۹، ۲۲، ۲۳

میل برگشت به موطن: ۳۱، ۳۳، ۴۳، ۴۴، ۳۰، ۳۲، ۳۵، ۳۷، ۴۲، ۴۵

سازگاری: ۳، ۴، ۱، ۹، ۱۲، ۶، ۲۸، ۵

احساس تنهایی: ۱۰، ۷، ۸، ۱۱

دلتنگی برای افراد و محیط آشنا: ۲۰، ۱۷، ۱۸، ۱۶

منابع

3- Benn, L., Harvey, J. E., Gilbert, P., & Irons, C. Social rank, interpersonal trust and recall of parental rearing in relation to homesickness. *Personality and Individual Differences*, 2005; 38: 1813-1822.

4- Fisher, S. Homesickness, cognition, and health. London: Erlbaum. 1989.

5- van Vliet, T. Homesickness: Antecedents, consequences, and mediating processes.

1- van Tilburg, M., Vingerhoets, Ad., & van Heck, G. L. Homesickness: A review of the literature. *Psychological Medicine*, 1996; 26: 899-912.

2- Yeh, C., Inose, M. International students' reported English fluency, social support satisfaction, and social connectedness as predictors of acculturation stress. *Counseling Psychology Quarterly*, 2003; 16: 15-28.

- Verschuur, M., & Duijsens, I. DSM-III-R and ICD-10 personality disorder features among women experiencing two types of self-reported homesickness: An exploratory study. *British Journal of Psychology*, 1998; 89: 405-416.
- 14- Hojat, M., & Herman, M. Adjustment and psychosocial problems of Iranian and Filipino physicians in the U.S. *Journal of Clinical Psychology*, 1985; 41: 130-136.
- 15- Archer, J., Ireland, J., Amos, S., Broad, H., & Currid, L. Derivation of a homesickness scale. *British Journal of Psychology*, 1998; 89: 205-221.
- 16- Eurelings-Bontekoe, E., Verschuur, M., Koudstaal, A., van der Schar, S., & Duijsens, I. Construction of a homesickness questionnaire: Preliminary results. *Personality and Individual Differences*, 1995; 19: 319-325.
- 17- Stroebe, M., & Schut, H. The dual process model of coping with bereavement: Rationale and description. *Death Studies*, 1999; 23: 197-224.
- 18- Lazarus, R., & Folkman, S. *Stress, appraisal, and coping*. New York, Springer Publishing, 1984.
- 19- Bowlby, J. *The making and breaking of affectional bonds*. London: Tavistock Publications Limited, 1979.
- 20- Ainsworth, M. Infant-mother attachment. *American Psychologist*, 1979; 34: 932-937.
- 21- Stroebe, M., van Vliet, T., Hewstone, M., & Willis, H. Homesickness among students in two cultures: Antecedents and consequences. *British Journal of Psychology*, 2002; 93: 147-168.
- Wageningen. The Netherlands: Ponsens & Looijen, 2001.
- 6- Brewin, C., Furnham, A., & Howes, M. Demographic and psychological determinants of homesickness and confiding among students. *British Journal of Psychology*, 1989; 80: 467-477.
- 7- Fisher, S., & Hood, B. Vulnerability factors in the transition to university: Self-reported mobility history and sex differences factors of psychological disturbance. *British Journal of Psychology*, 1988; 79: 309-320.
- 8- Fisher, S., Murray, K., & Frazer, N. Homesickness, health and efficiency in first year students. *Journal of Environmental Psychology*, 1985; 5: 181-195.
- 9- Burt, C. Concentration and academic ability following the transition to university: An investigation of the effects of homesickness. *Journal of Environmental Psychology*, 1993; 13: 333-342.
- 10- Lu, L. Adaptation to British universities: Homesickness and mental health of Chinese students. *Counselling Psychology Quarterly*, 1990; 3: 225-232.
- 11- Carden, A., & Feicht, R. Homesickness among American and Turkish college students. *Journal of Cross Cultural Psychology*, 1991; 22: 418-428.
- 12- van Tilburg, M., Vingerhoets, Ad., & van Heck, G. Determinants of homesickness chronicity: coping and personality. *Personality and Individual Differences*, 1999; 27: 531-539.
- 13- Eurelings-Bontekoe, E., Brouwers, E.,

- 26- Crawford, J. & Henry, J. The Depression Anxiety Stress Scales (DASS): Normative data and latent structure in a large non-clinical sample. *British Journal of Clinical Psychology*, 2003; 42: 111-131.
- ۲۷- افضلی، افشین. هنجاریابی و بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی آزمون DASS42 در بین دانش‌آموزان مقطع دبیرستان شهر کرمانشاه در سال تحصیلی ۸۳-۸۲. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی. ۱۳۸۳.
- 28- Furnham, A., & Bochner, S. *Culture Shock: Psychological Reactions to Unfamiliar Environments*. London, England: Methuen. 1986.
- 22- van Tilburg, M., Vingerhoets, Ad., van Heck, G., & Kirschbaum, C. Homesickness, mood and self-reported health. *Stress Medicine*, 1999; 15: 189-196.
- 23- Verschuur, M., Eurelings-Bontekoe, & E., Spinhoven, P. Associations among homesickness, anger, anxiety, and depression. *Psychological Reports*, 2004; 94(3 Pt 2): 1155-70.
- 24- Dixon, J. K. Factor Analysis. In B.H. Murno (Ed) *Statistical Methods for Health Care Research*. 4th Ed. Lippincot Williams & Wilkins, 2001; 303-330.
- 25- Lovibond, S.H. & Lovibond, P.F. *Manual for the Depression Anxiety Stress Scales*. 2nd Ed. Sydney: Psychology Foundation. 1995.

Archive of SID